

Polstoročie papierovej meny nekrytej zlatom a postavenej len na dôvere

- CZ24 News | 2. ríjna 2021

USA: Pred polstoročím prezident Richard Nixon zrušil väzbu medzi dolárom a zlatom. Žalostné dôsledky tohto rozhodnutia dodnes pociťuje nielen svetové hospodárstvo, ale aj celý spoločenský život.

Milióny Američanov, ktorí si 15. augusta 1971 sadli pred televízory, aby namiesto seriálu *Bonanza* sledovali mimoriadny prejav prezidenta, určite nemohli predpokladať, ako veľmi sa svet zmení po tom, čo práve počuli. Nixon hovoril o útokoch špekulantov na americkú menu a oznámil, že prijal dočasné rozhodnutie zastaviť zameniteľnosť dolára za zlato za súčasnú cenu (35 USD za uncu). Z dnešného pohľadu treba oceniť, že prezident Spojených štátov vôbec cítil povinnosť informovať o tom verejnosť.

V súčasnosti sa rozhodnutia, ktoré majú neraz obrovský vplyv na naše bohatstvo, zvyčajne prijímajú v súkromných kanceláriách a málokto z tých, ktorí rozhodujú, cíti potrebu vysvetliť občanom dôvody.

Roztápajúca sa hodnota

Bohužiaľ, „dočasné opatrenia“ v politike majú tú vlastnosť, že sú často trvalé, a to je presne to, čo sa stalo v prípade nového dolára. Spočiatku takmer nikto neveril, že mena (a vlastne celý systém svetovej meny) sa vôbec dokáže udržať bez toho, aby bola založená na fyzických peniazoch, ktorými boli po celé storočie zlato alebo striebro. Sila amerického impéria však z toho, čo bolo pôvodne považované za čosi nepredstaviteľné, spravila bežnú záležitosť. Ba čo viac, vo všeobecnom vnímaní to boli predtým normy, ktoré nariaďovali prepojenie meny so zásobami zlatých a strieborných tehál, ktoré sa po čase stali skutočnou exotikou a dnes sú považované za symbol dlhej a oprávnene zaniknutej éry.

Finančný systém založený na menách oddelených od zlata existuje už pol storočia, čo vedie mnohých ľudí k záveru, že zjavne nie je taký zlý. Veď za posledné desaťročia ľudstvo dosiahlo bezprecedentný technologický rozvoj.

Svet prešiel nielen tzv. treťou priemyselnou revolúciou spojenou s rozšírením internetu a informačných technológií, ale v súčasnosti vstupuje aj do štvrtej revolúcie založenej na integrácii pokroku v biotechnológiách, informačných technológiách a automatizácii. Za posledné polstoročie sa výrazne znížil aj problém extrémnej chudoby, v ktorej v 60. rokoch minulého storočia žilo až 80 % svetovej populácie a dnes len 10 %. Žeby teda Richard Nixon neurobil trestuhodnú chybu, ale uvoľnil v ľudstve obrovskú energiu, ktorá pravdepodobne čoskoro povedie k systematickému dobývaniu vesmíru?

Zameraním sa na materiálne úspechy uplynulého polstoročia papierovej meny ľahko prehliadneme oveľa menej prospešné efekty opustenia všetkých väzieb so zlatom. Stačí sa pozrieť na cenu unce zlata, ktorá sa z úrovne 35 dolárov zvýšila až na približne 1 800 dolárov. Keď vezmeme do úvahy infláciu, tak americká mena, ako sa tvrdí, stratila 85 % svojej hodnoty.

Ešte horší osud postihol drvivú väčšinu ostatných svetových mien, ktoré v tom čase nedržali krok s dolárom. Znepokojivé zmeny sa dotkli aj verejných financií. Ešte v roku 1971 bol americký verejný dlh 398 miliárd dolárov a predstavoval 34 % HDP. Teraz sa však zvýšil na 28 biliónov dolárov, čo je

už viac než 130 % HDP. Ponuka americkej meny za posledných 50 rokov vzrástla o viac ako 2 100 %.

Opustením zlata začala v Spojených štátoch a na celom svete doba veľkých čísel a rekordov, ale bohužiaľ nie sú to rekordy, ktoré spoločnosti prospievajú. Stačí si všimnúť, že priemerná cena domu v USA vzrástla z približne 25 000 dolárov v roku 1971 na viac ako 350 000 dolárov v súčasnosti, čo aj vzhľadom na nárast zárobkov robí život priemerného občana oveľa drahším ako predtým. Obrovsky sa zvýšili aj náklady na vysokoškolské vzdelávanie – v prípade najlepších univerzít sa ročný poplatok za popísané obdobie zvýšil až dvadsaťkrát.

Tu uvedené údaje sa samozrejme primárne týkajú USA, ale ich účinky sú viditeľné po celom svete. „Zatvorenie zlatého okna“ všade viedlo k veľmi podobným efektom v podobe neustále rastúceho dlhu, raketového nárastu súvah centrálnych bánk, rastúcich životných nákladov či opakujúcich sa ekonomických kríz.

Zdroj: Flickr

Sociálne náklady

Zmeny v monetárnej oblasti nezostali bez účinkov na takmer celý život spoločnosti. Polstoročie papierovej meny nekrytej zlatom, v ktorom žijeme, si bohužiaľ vyžiadalo aj obrovské zmeny v spôsobe fungovania členov rodín i našich domácností. Hľadať hlavnú príčinu všetkých nepriaznivých tendencií v Nixonovom rozhodnutí by bolo samozrejme prehnané, ale napriek tomu v ňom možno nájsť veľmi dôležitý prvok, ktorý spoluurčoval skutočnosť, že západná civilizácia – a v jej dôsledku celý svet – nasledoval tento a nie iný smer...

Život sprevádzaný ustavičným zadlžovaním sa v prvom rade prispel k enormnému úpadku tradičných hodnôt. Napríklad fakt, že od začiatku 70. rokov sa počet manželstiev prakticky po celom svete znižuje (v západnej Európe je to v súčasnosti v priemere dvakrát menej ako pred 50 rokmi).

V minulom roku sa v mnohých krajinách (vrátane Poľska a USA) narodilo najmenej detí za mnoho desaťročí, čo sa dá na jednej strane vysvetliť pandémiou, ale na druhej strane je to nepochybne vyvrcholením istého dlho rastúceho trendu.

Všetky znepokojujúce javy posledného polstoročia sa samozrejme odohrávali okrem iného v kontexte revolúcie v roku 1968, ale nemali by taký obrovský dopad, nebyť ekonomického pozadia pripraveného novým poriadkom v menovom systéme. Civilizácia kedysi zakotvená v použití zlata v reálnom svete, v istom zmysle vstúpila do novej éry, v ktorej sama určuje, čo je pre ňu dôležité, bez ohľadu na úspechy predchádzajúcich generácií.

Tvárou v tvár neustále klesajúcej kúpnej sile papierových mien stratili západné spoločnosti a následne aj takmer celý svet svoj základný impulz viesť šetrný a na budúce generácie zameraný život. Zachrániť nahromadený kapitál pred infláciou je pri súčasných negatívnych úrokových sadzbách prakticky nemožné. Takáto neobvyklá situácia výrazne ovplyvňuje naše každodenné rozhodnutia, pretože namiesto toho, aby sme boli zdržanliví v spotrebe, často plytváme.

Peniaze oddelené od zlata pôsobia ako ilúzia o nevyčerpatelnom zdroji bohatstva, pretože tí, ktorí rozhodujú, sa necítia byť obmedzení nijakým fyzickým zdrojom. Z tohto dôvodu sa dnes vážne uvažuje aj o takých absurdných myšlienkach, ako je moderná monetárna teória (MMT), ktorá predpokladá, že štát dostane plnú moc nad peniazmi a úplne bude obchádzať bankový sektor. Projekty odtrhnuté od reality tak určite za nejaký čas zmiznú, keď sa ukáže, že „zlaté okno“ zatvorené Richardom Nixonom bude treba do istej miery znova otvoriť.

Pandémia, ktorá prispela k veľkej dysfunkcii súčasného systému, postavila tento problém do úplne novej perspektívy. Len v roku 2020 sa celková ponuka peňazí v USA zvýšila o hodnotu, ktorá zodpovedá až 20 % všetkých dolárov, ktoré boli kedy vytvorené. Centrálné banky po celom svete skupujú verejný dlh v obrovských sumách a politici sa domnievajú, že stačí robiť presne to, čo robili posledných 50 rokov, aby neustále stimulovali ekonomiku. Za tento čas sa však svet ohromne zmenil a rovnaké nástroje už na dosiahnutie požadovaných výsledkov nestačia. Na začiatku 70. rokov minulého storočia ešte ľudia mohli žiť v presvedčení, že spoločnosť, ktorá si udržiava zdravé korene, sa dokáže prispôbiť požiadavkám života v nových podmienkach. Polstoročie papierovej meny však zmenilo svet natolko, že dnes sa zdá byť nepredstaviteľné nielen splatiť dlhy, ktoré v tej dobe vznikli, ale aj nájsť spôsob, ako priviesť konzumnú spoločnosť k zmene jej návykov.

„Zlaté okno“ je pol storočia zatvorené a pravdepodobne ešte nejaký čas potrvá, kým ho niekto znova otvorí. Či je na to politická vôľa, to je už iná téma. Pamätné rozhodnutie z roku 1971 prispelo k obrovským kultúrnym zmenám, ktoré Spojené štáty zatlačili rozhodne doľava. Navyše, Amerike v tomto období vyrástol silný ázijský rival.

Svet by bol dnes určite lepším miestom, keby sa Nixon v ten pamätný večer bol zdržal svojho konania a dovolil ľuďom pozrieť si ďalšiu epizódu seriálu *Bonanza*.

AUTOR: Jakub Wozinski